



ชุดความคิดของวิทยากรการเกษตรในจังหวัดแพร่ THE SET OF IDEAS BY AGRICULTURAL GUEST SPEAKERS IN PHRAE PROVINCE

ประไพพรรณ ก้าวเกษม

Praphaiphon Kewkasem

นิสิตหลักสูตรศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Doctor of Philosophy (Thai), Faculty of Liberal Arts, Phayao University

วรารวรรณ์ ศรียาภัย, วรณญา ยิ่งยงศักดิ์

Worawat Sriyabhaya, Warunya Yingyongsak

ภาควิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Faculty of Liberal Arts, Phayao University

บุญยงค์ เกศเทศ

Boonyong Ketthet

สำนักวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

School of Liberal Art, Walailak University

E-mail: praphaiphankew@gmail.com

Received May 5, 2022; Revised May 27, 2022; Accepted August 28, 2022

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาชุดความคิดในสัมพันธสารของวิทยากรการเกษตรในจังหวัดแพร่ การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์ 2) เครื่องบันทึกเสียง 3) วิดีทัศน์ สำหรับข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์เป็นต้นบทสัมภาษณ์และตัวบทบรรยาย จำนวนทั้งสิ้น 15 ตัวบท จากวิทยากรการเกษตรกรในจังหวัดแพร่ จำนวน 12 คน ซึ่งทำการรวบรวมข้อมูลในระหว่างเดือนพฤษภาคม ถึง เดือนกันยายน พ.ศ. 2564

ผลการวิจัยพบว่า ชุดความคิดในสัมพันธสารการเกษตรที่ศึกษาผ่านกลวิธีภาษาได้นำเสนอชุดความคิดของวิทยากรการเกษตร จำนวน 4 ชุดความคิด คือ 1) ชุดความคิดด้านกับองค์ความรู้เกษตร 2) ชุดความคิดด้านเกษตรกร 3) ชุดความคิดด้านทัศนต่อวิถีการเกษตร 4) ชุดความคิดด้านทัศนต่อปัจจัยทางการเกษตร ทั้งนี้ ชุดความคิดดังกล่าวล้วนสะท้อนอุดมการณ์ ชุมชนปฏิบัติการเกษตรวิถีปฏิบัติการทางสังคม และนโยบายภาครัฐที่มีบทบาทสำคัญในการนำเสนอ “อุดมการณ์ทางการเกษตร”

คำสำคัญ: ชุดความคิด, สัมพันธสาร, กลวิธีทางภาษา, วิทยากรการเกษตร, ระบบเกษตร

Abstract

This article aimed to analyze the sets of ideas presented in the discourse of agricultural guest speakers in Phrae Province. The data was qualitative research using interviews, a recorder, and video. The data used for analysis included 15 interviews and lectures from 12 agricultural guest speakers in Phrae Province. The data was collected



from May to September 2021. The results revealed the four sets of ideas in agricultural discourse that included 1) a set of the agricultural knowledge ideas, 2) a set of the farmers' ideas, 3) a set of views on agricultural ways of life, and 4) a set of the views on agricultural factors. However, all sets of ideas reflected ideology, community agricultural practices, social practice, and policy of the government sector and their important roles in presenting Agricultural Ideals.

Keywords: The set of ideas, Discourse, Linguistic Strategies, Agricultural guest speakers, Agricultural System

บทนำ

การพูดในฐานะวิทยากรเป็นการพูดในที่ชุมชนประเภทหนึ่ง การสื่อสารมีทั้งสถานการณ์ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ โดยวิทยากรต้องสื่อสารกับผู้ร่วมงานให้ได้รับความรู้หรือสัมพันธสารตามวัตถุประสงค์ในการสื่อสาร โดยวิทยากรจะต้องมีความรู้ความสามารถในเรื่องที่พูด มีความน่าเชื่อถือเป็นผู้มีศิลปะในการใช้ภาษา ฯลฯ ในแต่ละสถานการณ์การสื่อสาร การพูดของวิทยากรแต่ละคนย่อมมีแบบแผนที่มีทั้งเหมือนกันและแตกต่างกัน เนื่องจาก “วิธีพูดมักสัมพันธ์กับวิถีคิด และวิถีคิดก็นำไปสู่การเลือกใช้ถ้อยคำ ไวยากรณ์ รูปแบบ และประเภทสัมพันธสาร เพื่อสร้างและผลิตตัวบทเพื่อสื่อสารออกไป” (จันทิมา อังคพณิชกิจ, 2561) ซึ่งตัวบทที่สื่อสารออกป็นั้นจะมีชุดความคิดของวิทยากรแฝงอยู่ด้วยการที่วิทยากรจะสร้างความสำเร็จในการสื่อสารได้นั้น จันทิมา อังคพณิชกิจ (2561) ได้อธิบายว่า คนเราจะสร้างความสำเร็จให้กับตนเองได้ จะต้องรู้ถึงสภาพแวดล้อมของสถานการณ์และบริบททางสังคมวัฒนธรรมที่ตนใช้ชีวิตอยู่ ประกอบกับความรู้ความสามารถในการสื่อสารและการเลือกใช้ถ้อยคำภาษาที่เหมาะสมอย่างสอดคล้องกับสถานการณ์ ซึ่งต้องอาศัยความรู้ทางภาษาระดับเหนือกว่าประโยค ความรู้ทางไวยากรณ์ ภาษา และต้องมีทักษะทางสังคมวัฒนธรรมประกอบกัน ทั้งหมดนี้เรียกว่า ภาษาระดับสัมพันธสาร (discourse) กระบวนการทางภาษาดังกล่าวนี้นี้ เป็นปรากฏการณ์ในการเป็นวิทยากรทุกรูปแบบ รวมถึงการเป็นวิทยากรในกระบวนการส่งเสริมเกษตรของรัฐด้วย

บทความวิจัยนี้มุ่งนำเสนอผลการศึกษาเชิงพื้นที่ในจังหวัดแพร่ จากการที่ผู้วิจัยลงพื้นที่สัมภาษณ์และสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในการอบรมเกษตรกรของวิทยากรการเกษตรซึ่งปฏิบัติงานในสังกัดสถาบันการศึกษาและหน่วยงานส่งเสริมเกษตรเพื่อรวบรวมตัวบทสัมพันธสารและศึกษาชุดความคิดทางการเกษตรที่แฝงในภาษาของตัวบท โดยกระบวนการทางภาษาได้ทำให้เห็นถึงความคิด ความรู้ ความเชื่อ อุดมการณ์ และการชี้นำแนวคิดแนวปฏิบัติทางการเกษตรของวิทยากรการเกษตรที่ส่งไปยังกลุ่มเกษตรกรในแต่ละสถานการณ์การสื่อสาร อันจะนำไปสู่การสร้างความสำเร็จกระบวนการถ่ายทอดองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติการทางการเกษตรของวิทยากรการเกษตรซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ต้องปฏิบัติงานให้บรรลุนโยบายของรัฐ และผลการวิจัยยังสะท้อนให้ตัวชี้วัดบางประการตามกระแสของการพัฒนาที่ยั่งยืน รวมทั้งข้อมูลเหล่านี้นี้ยังเป็นแนวทางในการพัฒนาและจัดการกระบวนการส่งเสริมเกษตรของรัฐ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาชุดความคิดของวิทยากรการเกษตรในจังหวัดแพร่



การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ศึกษาทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรในสังคมไทย และกระบวนการศึกษาวิเคราะห์สัมพันธสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมข้อมูลศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้สอดคล้องตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สามารถสรุปโดยสังเขปได้ดังนี้

1. องค์ความรู้เกี่ยวกับการเกษตรในสังคมไทย

สังคมไทยมีฐานรากมาจากเกษตรกรรม การเกษตรจึงเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาประเทศและมีความสำคัญต่อการดำรงชีพ หลังจาก 15 กุมภาพันธ์ 2493 ที่ประเทศไทยเริ่มตั้ง “สภาเศรษฐกิจแห่งชาติ” ปัจจุบันคือ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) และในปี พ.ศ. 2504 เป็นครั้งแรกที่ประเทศไทยเริ่มดำเนินแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ผลของแผนฯ แรกนี้ เศรษฐกิจขยายตัวถึงร้อยละ 8 ต่อปี จากที่ตั้งเป้าไว้ร้อยละ 5.5 ต่อปี ถือว่าประสบความสำเร็จ (เศรษฐศาสตร์ดอทคอม, 2554) ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากเกษตรธรรมชาติเป็นการผลิตในเชิงการค้า การผลิตรูปแบบนี้จะใช้รูปแบบการสังเคราะห์เคมี เช่น ใช้ปุ๋ยเคมี ใช้ฮอร์โมนสังเคราะห์ รวมทั้งสารเคมีป้องกันกำจัด เพื่อเพิ่มผลผลิตและผลตอบแทน (นิพนธ์ ไชยมงคล, 2546) อย่างไรก็ตาม จากการสะท้อนปัญหาบ่งชี้ว่าการเกษตรแผนใหม่เป็นการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน กอปรกับกระแสสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของผู้ผลิตและผู้บริโภคที่ผลักดันแนวทางการสร้างสมดุลระหว่างการเกษตรกับสิ่งแวดล้อม ทั้งยังช่วยฟื้นฟูระบบนิเวศเพื่อใช้แก้ปัญหา จึงเกิดแนวคิด “ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน” เพื่อการพึ่งพาตนเองขึ้น เมื่อการเกษตรกำลังถูกมองเป็นปัญหาการพัฒนาที่ไม่ยั่งยืน การดำเนินไปภายใต้สัมพันธสารการพัฒนาของชาติที่ต้องดำเนินไปอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง ยั่งยืน ซึ่งแปรผกผันกับการเกษตรที่ต้องการเชิงปริมาณ ผลผลิตที่มาก รวดเร็ว ระยะสั้น จึงพึ่งปุ๋ยและสารป้องกันกำจัดรูปแบบเคมี ที่กลับทำลายทรัพยากรต่าง ๆ ในที่สุดการเกษตรของไทยจำเป็นต้องกลับมาเรียนรู้กันใหม่ อาทิ ระบบเกษตรกรรมยั่งยืน เกษตรทฤษฎีใหม่ เกษตรปลอดภัย เกษตรอินทรีย์ ซึ่งเป็นระบบเกษตรกรรมธรรมชาติ ร่วมกับการนำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาปรับใช้ตามแนวทางเกษตรปราดเปรื่อง (smart farm) กระบวนการส่งเสริมเกษตรของหน่วยงานรัฐจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทและพัฒนาไปสู่การ จัดทำ การเกษตรในรูปแบบใหม่ เพื่อให้เกษตรกรสามารถปรับตัวอยู่กับสภาวะสังคม เศรษฐกิจ การค้า และการเมืองได้ สัมพันธสารของวิทยาการทางการเกษตรจังหวัดแพร่จึงถูกประกอบสร้างขึ้นเป็นตัวบทเพื่อถ่ายทอดแก่เกษตรกร สัมพันธสารเหล่านี้ได้สะท้อนถึงการเป็นตัวชี้วัดหนึ่งตามกระแสของการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งจากการสืบค้นยังไม่พบการวิจัยในประเด็นเหล่านี้

2. องค์ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการศึกษาวิเคราะห์สัมพันธสารและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

การวิเคราะห์ชุดความคิดในสัมพันธสารจึงเป็นระเบียบวิธีการวิเคราะห์ภาษาระดับสัมพันธสาร (discourse) ในมิติของภาษาและการสื่อสารเพื่อการตอบคำถามทางภาษาศาสตร์ เช่น ปรากฏการณ์ทางโครงสร้างของภาษา หรือไวยากรณ์ภาษา ฯลฯ หรืออาจต้องตอบคำถามอื่น ๆ เชิงสหวิทยาการสำหรับผู้สนใจบทบาทและหน้าที่ของภาษาในสังคม รวมไปถึงรูปแบบต่าง ๆ ของการสื่อสารในสังคม เช่น การสนทนา ภาษาใช้สื่อ (media) เป็นต้น ทั้งนี้ การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับการสื่อสารในสังคมนั้น เมื่อต้องวิเคราะห์สัมพันธสารก็เพื่อที่จะทำให้การศึกษาวิเคราะห์แง่มุมต่าง ๆ ของโครงสร้างและหน้าที่ของภาษาที่ใช้ในการสื่อสารชัดเจนและมีมิติมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาว่าภาษาในฐานะเป็นการกระทำทางสังคมมนุษย์อย่างหนึ่ง การวิเคราะห์ภาษาจึงมิใช่เพียงการทำความเข้าใจลักษณะทางภาษาเท่านั้น



แต่จะทำให้เข้าใจมนุษย์ที่ใช้ภาษานั้นเป็นเครื่องมือหนึ่งของการสื่อสารอยู่ในสังคมนั้นไปด้วย (จันทิมา อังคณชกิจ, 2561) แนวคิดการวิเคราะห์สัมพันธ์สารนี้จึงนำมาสู่การศึกษาแนวทางการวิเคราะห์ด้วยบท ทั้งข้อเขียนและคำพูดในโครงสร้างและตัวบท ของ แวน ไดก์ (van Dijk, 2009 อ้างถึงใน ณัฐพร พานโพธิ์ทอง, 2556) ซึ่งเสนอว่า งานวาทกรรมศึกษาเชิงวิพากษ์ต้องมีทั้งการวิเคราะห์ระดับจุลภาค (ตัวบท) และระดับมหภาค (สังคม) เช่น หากงานวิจัยนั้นศึกษาประเด็นเกี่ยวกับการเหยียดเชื้อชาติในรายงานข่าวประเทศหนึ่ง ก็ต้องมีทั้งการวิเคราะห์ด้วยตัวบทและการวิเคราะห์บริบททางสังคมของประเทศนั้นด้วย ซึ่งตัวอย่างงานวิจัยที่สอดคล้องกับแนวคิดนี้ เช่น งานของ กมลรัตน์ เพ็ชรขาวเขียว และจันทิมา อังคณชกิจ (2563) ที่ได้ศึกษาประเด็นวาทกรรมและอุดมการณ์เกี่ยวกับป่าในสังคมไทยในข่าวหนังสือพิมพ์ ก็ต้องมีทั้งการวิเคราะห์ด้วยตัวบทและการวิเคราะห์บริบททางสังคมของประเทศด้วย ทั้งนี้ ในส่วนของการวิเคราะห์ด้วยตัวบทซึ่งเป็นการศึกษาข้อเขียนและคำพูดที่เป็นรูปธรรมสามารถเชื่อมโยงเราไปสู่ประเด็นที่เป็นนามธรรมได้ เช่น กรณีการใช้อำนาจในทางมิชอบ ความไม่เท่าเทียม หรือความอยุติธรรมได้ แวน ไดก์ พิจารณาว่า ภาษาระดับต่าง ๆ รวมถึงอวัจนภาษาสัมพันธ์กับอำนาจ ซึ่งผู้ที่ศึกษาต้องวิเคราะห์ไม่ใช่เรื่องกฎไวยากรณ์ เช่น คำนามในภาษาอังกฤษต้องมีคำนำหน้านาม หรือคำนามนับได้พหูพจน์ต้องมีหน่วยคำแสดงพหูพจน์เติมท้าย ฯลฯ แต่คือโครงสร้าง (structures) และกลวิธีทางภาษา (strategies) ในตัวบทที่สื่ออุดมการณ์บางอย่าง

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรในสังคมไทย กระบวนการศึกษาวิเคราะห์สัมพันธ์สารและแนวคิดที่เกี่ยวข้อง และรวบรวมข้อมูลศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า การศึกษาชุดความคิดในสัมพันธ์สารของวิทยาการเกษตรในพื้นที่จังหวัดแพร่ มีเป้าหมายของการศึกษามีใช้เพียงการวิเคราะห์กระบวนการทางภาษาในสัมพันธ์สารเท่านั้น แต่คือการวิเคราะห์วิธีคิดและการเปิดเผยความคิดที่แฝงอยู่ในสัมพันธ์สารของวิทยาการเกษตรในฐานะเจ้าหน้าที่ของรัฐด้วย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยผู้วิจัยเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนามโดยการสุ่มแบบเจาะจงในพื้นที่จังหวัดแพร่ ระหว่างเดือนพฤษภาคม - กันยายน 2564 และมีกระบวนการในการวิจัย ดังนี้

1. การศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสัมพันธ์สาร กลวิธีทางภาษา แนวคิดการวิเคราะห์ด้วยบทสัมพันธ์สาร และระบบการเกษตร ที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวบท โครงสร้างสัมพันธ์สารและกลวิธีทางภาษาในการสื่อสารชุดความคิดทางการเกษตร

2. การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) และเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการศึกษาดูงานในแปลงเกษตรหรือการอบรมของวิทยาการเกษตรกลุ่มนักวิชาการสังกัดสถาบันการศึกษาและสังกัดหน่วยงานส่งเสริมเกษตร จำนวน 12 คน รวบรวมตัวบทได้ จำนวน 15 ตัวบท ดังมีขั้นตอนต่อไปนี้

- 2.1 ศึกษาและคัดเลือกวิทยาการเกษตร โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามคุณสมบัติความรู้ความชำนาญเฉพาะทางด้านการเกษตรและศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งการเป็นวิทยาการเกษตรแก่เกษตรกร นักเรียนนักศึกษา และผู้สนใจ

- 2.2 รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการบรรยายในการนำชมแปลงเกษตรหรือการอบรม

- 2.3 นำข้อมูลที่ได้จากข้อ 2.2 ทั้งจากการบันทึกเสียงสัมภาษณ์และวิดีโอที่ถ่ายถอดเป็นลายลักษณ์อักษร กรณีวิทยาการเกษตรพูดภาษาไทยถิ่นเหนือได้ถ่ายทอดเสียงด้วยอักษรภาษาไทย



มาตรฐานโดยยึดหลักการถ่ายทอดความและอักษรวิธีถ่ายทอดเสียงภาษาไทยถิ่นเหนือของยุทธพร นาคสุข (2561) โดยผู้วิจัยได้บันทึกตารางบันทึกถ่ายทอดเสียงพูดของวิทยากรการเกษตร

2.4 ทำการพิสูจน์อักษรบันทึกตารางบันทึกถ่ายทอดเสียงพูดของวิทยากรการเกษตร

3. ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) คือวิทยากรการเกษตร ผู้วิจัยได้กำหนด 2 กลุ่มย่อย คือ วิทยากรการเกษตรกลุ่มนักวิชาการสังกัดสถาบันการศึกษาและวิทยากรการเกษตรกลุ่มนักวิชาการสังกัดหน่วยงานส่งเสริมเกษตร ซึ่งได้กำหนดคุณสมบัติของวิทยากรการเกษตรและการสุ่มตัวอย่าง ดังต่อไปนี้

3.1 เกณฑ์คุณสมบัติของวิทยากรการเกษตร ได้แก่

3.1.1 มีความรู้ความชำนาญเฉพาะทางด้านการเพาะปลูกพืช การเลี้ยงปศุสัตว์ การประมง และศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง

3.1.2 มีประสบการณ์ในการเผยแพร่ความรู้เฉพาะทางไม่น้อยกว่า 10 ปี หรือมีผลงานวิชาการ หรือมีความชำนาญเฉพาะในการส่งเสริมการเกษตรแก่เกษตรกร หรือมีการบริการวิชาการที่ต้นสังกัดรับรอง/ตามที่ต้นสังกัดมอบหมาย

3.1.3 มีความยินดีในการให้ข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ และ/หรือ

3.1.4 มีความยินดีให้ผู้วิจัยเข้าเยี่ยมชมและสังเกตการณ์ในการอบรมเกษตรกร

3.2 การสุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีเจาะจงวิทยากรการเกษตรกลุ่มนักวิชาการสังกัดสถาบันการศึกษา คือมหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ จำนวน 2 คน และวิทยากรการเกษตรกลุ่มนักวิชาการสังกัดหน่วยงานส่งเสริมเกษตรในพื้นที่จังหวัดแพร่ ที่มีความยินดีให้ข้อมูลและไม่จำกัดด้านพื้นที่ จำนวนอย่างต่ำ 8 คน ทั้งนี้ ผลจากการลงพื้นที่เก็บข้อมูล ผู้วิจัยสามารถสัมภาษณ์และศึกษาดูงานวิทยากรการเกษตรทั้งสองกลุ่มนี้ได้ จำนวน 12 คน ได้แก่

3.2.1 วิทยากรการเกษตรกลุ่มนักวิชาการสังกัดสถาบันการศึกษา มีจำนวน 2 คน ได้แก่ อาจารย์ประจำหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการผลิตพืช คือ วิทยากรการเกษตร 1 และอาจารย์ประจำหลักสูตรวิทยาศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาเกษตรป่าไม้ คือ วิทยากรการเกษตร 2

3.2.2 วิทยากรการเกษตรกลุ่มนักวิชาการสังกัดหน่วยงานส่งเสริมเกษตร ในจังหวัดแพร่ มีจำนวน 10 คน ดังนี้

3.2.2.1 วิทยากรการเกษตรสำนักงานเกษตรจังหวัดแพร่ จำนวน 1 คน ได้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ กลุ่มงานอารักขาพืช คือ วิทยากรการเกษตร 3

3.2.2.2 วิทยากรการเกษตรสำนักงานเกษตรอำเภอร่องขาว จำนวน 2 คน ได้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ คือ วิทยากรการเกษตร 4 และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ คือ วิทยากรการเกษตร 5

3.2.2.3 วิทยากรการเกษตรสำนักงานเกษตรอำเภอลอง จำนวน 3 คน ได้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ คือ วิทยากรการเกษตร 6 และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ จำนวน 2 คน คือ วิทยากรการเกษตร 7 และวิทยากรการเกษตร 8

3.2.2.4 วิทยากรการเกษตรสำนักงานเกษตรอำเภอสอง จำนวน 1 คน ได้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการพิเศษ คือ วิทยากรการเกษตร 9

3.2.2.5 วิทยากรการเกษตรสำนักงานเกษตรอำเภอหนองม่วงไข่ จำนวน 3 คน ได้แก่ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ คือ วิทยากรการเกษตร 10 และนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรปฏิบัติการ จำนวน 2 คน คือ วิทยากรการเกษตร 11 และวิทยากรการเกษตร 12



4. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือแบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกถ่ายทอดคำพูดวิทยากรการเกษตร ตารางวิเคราะห์โครงสร้างสัมพันธสารและชุดความคิดของวิทยากรการเกษตร ซึ่งประยุกต์จากแนวคิดการจำแนกรูปแบบข้อความตามประเภทของลองเอเคอร์ (Longacre, 1983 อ้างถึงใน สมทรง บุรุษพัฒน์, 2537; จันทิมา อังคณิขกิจ 2561)

5. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากภาคสนาม ผู้วิจัยได้รับอนุญาตให้บันทึกเสียงและบันทึกวีดิทัศน์ตั้งแต่เริ่มต้นจนจบ ทำให้ได้ข้อมูลภาษา 2 ชุด ได้แก่

5.1 ข้อมูลการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์จากวิทยากรการเกษตรให้สัมภาษณ์ สำนักงานต้นสังกัด กรณีนี้ได้ข้อมูลสัมภาษณ์ คนละ 1 ตัวบท รวมเป็นตัวสัมภาษณ์ 4 ตัวบท

5.2 ข้อมูลการบรรยาย ผู้วิจัยได้รับความอนุเคราะห์ให้เข้าสังเกตการณ์และมีส่วนร่วมในการอบรมเกษตรกร กรณีนี้ได้ข้อมูลการบรรยาย คนละ 1 ตัวบท รวมเป็นตัวบทบรรยาย 11 ตัวบท

6. การวิเคราะห์ข้อมูล เป็นการวิเคราะห์ชุดความคิดของวิทยากรการเกษตรกรในจังหวัดแพร่ ผ่านกลวิธีทางภาษาที่ปรากฏในตัวบท ซึ่งตัวชี้วัดที่ใช้ในการจำแนกชุดความคิดคือ การปรากฏร่วมของศัพท์และกลวิธีทางภาษา โดยเฉพาะกลวิธีการเชื่อมโยงความ และกลวิธีทางวัจนปฏิบัติศาสตร์และวาทกรรม

7. การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย โดยการอธิบายผลตามกระบวนการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) และสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย พบว่า ชุดความคิดทางการเกษตรที่นำเสนอผ่านตัวบทสัมภาษณ์และตัวบทบรรยาย ได้แก่ 1) ชุดความคิดที่เกี่ยวข้องกับองค์ความรู้ด้านเกษตร 2) ชุดความคิดที่เกี่ยวข้องกับทักษะต่อเกษตรกร 3) ชุดความคิดที่เกี่ยวข้องกับทักษะของวิธีการเกษตร และ 4) ชุดความคิดที่เกี่ยวข้องกับทักษะของปัจจัยทางการเกษตร โดยชุดความคิดดังกล่าวนี้ถูกประกอบสร้างเป็นตัวบทและสื่อสารผ่านกลวิธีทางภาษามีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. ชุดความคิดด้านองค์ความรู้เกษตร

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ตัวบทสัมภาษณ์และตัวบทบรรยาย พบว่า วิทยากรการเกษตรมีชุดความคิดด้านองค์ความรู้เกษตร ดังต่อไปนี้

1.1 **ภูมิหลัง** คือความเป็นมา ความจำเป็นและความสำคัญ หลักการและเหตุผล ที่จะทำให้ทราบถึงที่มา-ที่ไป ของการทำงานการเป็นวิทยากร การศึกษาเรื่องหนึ่ง ๆ ให้เห็นแนวคิดหรือวิธีคิดในการออกแบบงานหรือวิธีการดำเนินการของงาน และเข้าใจหลักการและเหตุผลที่เลือกมาทำงานนั้น ๆ ผลการศึกษาและวิเคราะห์ตัวบทสัมภาษณ์และตัวบทบรรยายของวิทยากรการเกษตร พบว่ามีชุดความคิดเกี่ยวกับภูมิหลังจะมี 2 ชุดความคิด คือประวัติวิทยากรการเกษตรและภูมิหลังของการปฏิบัติงานในฐานะวิทยากร ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ตัวอย่างที่ 1

“(จบ ม.ปลายแล้วก็ไปต่ออะไรคะ) ปริญญาตรีมหาลัยเชียงใหม่ **คณะเกษตรศาสตร์ ... สาขาพืชสวน** (แล้วหลังจากทำงานเลยหรือว่าเรียนต่อ) ปริญญาโทจะเป็น...**สาขาวิทยาการจัดการ** **หลังเก็บเกี่ยว**กับพวกการจัดการใช้ขั้นตอนการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ซึ่งชะลอการเสื่อมและรักษาคุณภาพผลผลิตอะคะ (สาขาที่เรียนกับตำแหน่งงานที่ทำในปัจจุบันมีผลประโยชน์ได้มากมายอะ) มาก



เพราะว่า**มันตรงสาขาที่เราเรียนปริญญาตรี...** (อิม แสดงว่าทิศทางทำให้ความรู้นั้นกว้างในมุมของเกษตรอำเภอ) ไขกว้างขึ้น บางที่ต้องไปเรียนถึง**การตลาด**ด้วย แล้วมองการตลาดให้ออก ... (ในตำแหน่งงานปัจจุบันนี้ต้องไปเรียนเพิ่มมัย) **บางที่ก็ต้องไปเรียนเพิ่มมันก็จะมีคอร์สเรียนสั้น ๆ ของมหาวิทยาลัยที่ให้เรา วิดีโอคอนเฟอเรนซ์ หรือว่าไปเรียนทางอินเทอร์เน็ต มันจะมีคอร์สสั้นเรียนเล็ก ๆ น้อย ๆ สำหรับอย่างของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เขาจะมีคอร์สสั้น ๆ อยู่ในอินเทอร์เน็ตอยู่แล้ว”** (วิทยากรการเกษตร 10, 2564)

จากตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นได้ว่าเมื่อมีภูมิหลังด้านการศึกษาจึงมีส่วนสำคัญในการนำความรู้มาถ่ายทอด และเมื่อสถานการณ์เปลี่ยน ไม่ว่าจะเป็นงานตามหน้าที่หรือนโยบายภาครัฐที่เปลี่ยนแปลง ก็ต้องพัฒนาหรือแสวงหาความรู้เพิ่มเติม จึงสะท้อนว่านโยบายการส่งเสริมเกษตรเปลี่ยนแปลง

1.2 ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการเกษตร ในที่นี้จะหมายถึงความรู้ในตัววิทยากรการเกษตร ซึ่งสามารถถ่ายทอดไปได้ โดยความรู้ที่ได้รับจากการค้นคว้า การฟัง-ได้ยิน การคิด รวมทั้งประสบการณ์ ผลการวิเคราะห์ตัวบทพบว่า ชุดความคิดด้านนี้มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะทางวิชาการของวิทยากร การเกษตรแบบปัจเจก ซึ่งสะท้อนความรู้ความชำนาญที่แตกต่างกัน โดยพิจารณาจากการจัดอบรมแต่ละครั้งมีการจัดสรรหัวข้อเรื่องในการบรรยายหรือสาธิตเฉพาะบุคคลตามแต่ความถนัดของวิทยากรการเกษตร ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 2

“...เลามาจัดอันดับกันอีกที อันไหนที่อยากจะดำเนินการก่อนนะ อันนั้นมันเป็นเพียงแนวทางบ่ตาย เป็นแนวทางที่เฮาเสนอว่า ถ้าบ่เผลอแล้วจะอ้อได้ เฮาบ่จำเป็นต้องอ้อหมด เอาที่เฮามีความพร้อมแล้วก็เหมาะกับวิถีชีวิตและชุมชนของเฮาได้ (วิทยากรการเกษตร 3, 2564)

ตัวอย่างที่ 3

“อันนี้เป็นตัววิทยาศาสตร์อันหนึ่งละเนาะที่เป็นวิจัยมาละจะเป็นค่าซีเอ็นเรโซ (C/N Ratio) อู้จ๊กกั คืออะหยัง C ก็คือตัวคาร์บอนนะคับ N ก็คือ ไนโตรเจนเนาะ คาร์บอนมาจากไหน ก็มาจากสารอินทรีย์วัตถุ แล้วตัว N มาจากไหน มาจากขี้วัวหน้าคับ...” (วิทยากรการเกษตร 7, 2564)

จากตัวอย่างที่ 2 และตัวอย่างที่ 3 เป็นการอบรมลดการเผาและการจัดการเศษวัสดุทางการเกษตรซึ่งจัดอบรมโดยสำนักงานเกษตรอำเภอลอง วิทยากรการเกษตรคนแรกทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการในการลงมติ ในขณะที่วิทยากรการเกษตรคนที่สองทำหน้าที่เป็นวิทยากรผู้บรรยาย

1.3 ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คือทรัพยากรที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ และนำมาใช้ประโยชน์ได้จากผลการศึกษาและวิเคราะห์สัมพันธ์สารของวิทยากรการเกษตร พบว่ามีความเกี่ยวกับระบบเกษตรในประเด็นธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 4

“**สุดท้ายผลกระทบ**ก็อยู่ที่ตัวคนทำนะคับเนาะ เลื่องสุขภาพของเฮาที่เสี่ยง ลดการใช้สารเคมีต่าง ๆ มันผลย้อนกลับมาจะเฮา...” (วิทยากรการเกษตร 3, 2564)

1.4 การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าหน้าที่รัฐ ในที่นี้จะหมายถึงการที่วิทยากรการเกษตรอยู่ในสถานะเจ้าหน้าที่ของรัฐได้กระทำการตามหน้าที่ในตำแหน่งและตามนโยบาย โดยมีวัตถุประสงค์หรือมีเป้าหมายเพื่อประโยชน์ หรือการรักษาประโยชน์ของส่วนรวมตามหน้าที่ได้รับมอบหมายของรัฐ ผลการวิเคราะห์ตัวบท พบว่ามีชุดความคิดเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเจ้าหน้าที่รัฐ ดังตัวอย่าง



ตัวอย่างที่ 5

“ทะเบียนเกษตรกร อันนี้รับผิดชอบโดยตรงเลยครับ เพราะมันเกี่ยวข้องกับนโยบายของรัฐเยอะ เนาะ เรื่องเกษตรกร เพราะฉะนั้นเรื่อง**ทะเบียนเกษตรกร เกษตรตำบลจะรับผิดชอบเป็นหลัก** แต่ถ้า**งานจำเป็น อย่างเช่น แปลงใหญ่ งานโครงการต่าง ๆ** เนี่ย ก็จะเป็นงานที่คนที่รับผิดชอบโครงการ... นั้นแหละรับผิดชอบเป็นหลัก” (วิทยากรการเกษตร 4, 2564)

2. ชุดความคิดด้านทักษะต่อเกษตรกร

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ตัวบทสัมภาษณ์ พบว่า ชุดความคิดด้านทักษะต่อเกษตรกร ได้แก่

2.1 การเรียนรู้และการปรับใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม จากการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการเกษตร รวมทั้งประสบการณ์ที่เคยปฏิบัติในมหาวิทยาลัยด้านเกษตร ของผู้วิจัย ทำให้เข้าใจถึงปัจจัยในการทำเกษตรให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งปัจจัยสำคัญประการหนึ่งคือ เกษตรกรและผู้ที่จะทำเกษตรจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมทางการเกษตร สิ่งเหล่านี้ มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและรวดเร็วซึ่งการทำเกษตรแต่ละประเภทก็ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมแตกต่างกัน ที่สำคัญคือเกษตรกรและผู้ที่จะทำเกษตรจะต้องเรียนรู้ที่จะปรับใช้ให้เหมาะสมกับกิจกรรมเกษตร ของตนเอง ทั้งนี้ ผลการศึกษา พบว่ามีวิทยากรการเกษตรกล่าวถึงประเด็นนี้ไว้อย่างน่าสนใจ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 6

“...บางทีเทคโนโลยีใหม่มาอาจแรก ๆ อาจจะไม่ยอมรับ อย่างโดรนแบบเนี่ย ...เราก็เชิญ บริษัทโดรนมาให้ความรู้เข้ามาให้มาอธิบายมาสาธิตมาบินให้ดูมาพ่นอะไรยังงี้วิธีการยังงี้ ให้เจ้าหน้าที่ ตรงนั้นรับผิดชอบ ... ให้ชาวบ้านเขาฟังแล้วก็เริ่มยอมรับ ... เพราะว่า 1. ประหยัดค่าใช้จ่าย 2. เร็วด้วย (ทำไม่ถึงเร็ว) เร็วเพราะว่าคนฉีด ... มันเสี่ยงอันตรายอยู่แล้ว ... ฟังเห็นปีเนี่ยที่แบบ**ชาวบ้านกระตือรือร้น ในการที่จะเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามา** ซึ่ง ๆ กำลังยอมรับเพราะว่า**จริงแล้วโดรนเข้ามาหลายปี แล้ว**” (วิทยากรการเกษตร 10, 2564)

3. ชุดความคิดด้านทักษะต่อวิธีการเกษตร

วิธีการทำการเกษตรได้รับการพัฒนาจากเงื่อนไขในท้องถิ่น เพื่อตอบสนองความจำเป็นต่อการดำรงชีวิต จึงเน้นผลผลิตที่หลากหลายให้พึ่งพาตนเองได้ ขณะเดียวกันก็พัฒนาระบบการผลิตให้มีความหมายในทางวัฒนธรรมเพื่ออยู่ร่วมกันเป็นชุมชนให้มั่นคง การเกษตรจึงเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ที่วางอยู่บนพื้นฐานขององค์ความรู้และภูมิปัญญา ผลการวิเคราะห์ตัวบทและปริบทแวดล้อม พบว่า วิทยากรการเกษตรมีชุดความคิดด้านทักษะต่อวิธีการเกษตร ดังต่อไปนี้

3.1 ทักษะคิด เนื่องจากนักจิตวิทยาได้ศึกษาในความหมายที่แตกต่างกัน ในที่นี้จะกล่าวถึง ลักษณะโดยรวมของทักษะคิดที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่ตนคิดให้ดีขึ้น ซึ่งลักษณะของทักษะคิดที่สำคัญ ได้แก่ ทักษะคิดเป็นสิ่งที่เรียนรู้ได้ มีลักษณะที่คงทนถาวรอยู่นานพอสมควร และมีลักษณะของการประเมินค่าอยู่ในตัว (บอกลักษณะดี-ไม่ดี ชอบ-ไม่ชอบ ฯลฯ) ทักษะคิดทำให้บุคคลที่เป็นเจ้าของพร้อมที่จะตอบสนองต่อที่หมาย ของทักษะคิด และทักษะคิดบอกถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับสิ่งของและเหตุการณ์

ผลการศึกษาชุดความคิดด้านทักษะต่อวิธีการเกษตร พบว่าวิทยากรการเกษตรได้จัด กระบวนการอบรมความรู้และกระบวนการทำความเข้าใจกับเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรมีทักษะคิดที่สอดคล้อง กับนโยบายภาครัฐและเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ตามประเด็นนี้พบข้อมูลที่น่าสนใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้



ตัวอย่างที่ 7

“สมัยก่อนนี้เกษตรหนึ่งนี้ไปทั่วเลย แล้วก็มาเป็นนักวิชาการอยู่ทางพิษณุโลก **เผาทุกที่ ... เผาทุกที่ อันนี้คือความจริง** ... เกษตรเฮาก็เคย เป็นเลื่องปกติแม่นก่คับ (หัวเราะ) ... เฮาบ่เคยเจอใครที่บ่เคยเผาหนา ... **ทำไมถึงเผาคับ อันนี้ถามกันก่อน เพราะอะหยังคับถึงเผา (มันง่าย) มันง่าย ๆ ดิกคับ ถ้าเกิดบ่เผาอะอย่างอื่นได้ก่ (บ่ได้) บ่ได้ บ่ได้หรือว่าบ่ญะ (บ่ญะ)** (วิทยากรการเกษตร 11, 2564)

จากตัวอย่างข้างต้น สะท้อนให้เห็นถึงวิธีการเกษตรของเกษตรกรที่มีได้มีทัศนคติที่สอดคล้องไปทางเดียวกันกับกับนโยบายภาครัฐและการทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

3.2 ค่านิยม เป็นสิ่งที่บุคคลพอใจหรือเห็นว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแล้วยอมรับไว้เป็นความเชื่อหรือความรู้สึกนึกคิดของตนเอง ค่านิยมจะสิ่งอยู่ในตัวบุคคลในรูปของความเชื่อตลอดไป จนกว่าจะพบกับค่านิยมใหม่ ซึ่งตนพอใจกว่าก็จะยอมรับไว้ เมื่อบุคคลประสบกับการเลือกหรือเผชิญกับเหตุการณ์แล้วต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งจะนำค่านิยมมาเป็นสิ่งขึ้นำการตัดสินใจและกระทำ ผลการศึกษาพบข้อมูลที่น่าสนใจ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 8

“สมัยก่อนเฮาปลูกข้าวนี้ผมถามก่อน ใครปลูกข้าวมาเกิน 20 ปีผ่อง ... หันตั้งแต่รุ่นพ่อรุ่นแม่เฮาปลูกนี้ก่คับ ถ้าท่านปลูกข้าวหรือทำการเกษตรตั้งแต่แลงมาหนาคับ ท่านจะหันปุ๋ย ๆ ตะก่อนเป็นใส่นักกว่านี้ก่คับ ... ใส่ปุ๋ยเป็นปุ๋ยอะหยังคับ ปุ๋ยคอก ไข่ก่คับ ปุ๋ยคอก ปุ๋ยหมัก ๆ นี่ยังบ่ค่อยมีตะก่อนเป็นปุ๋ยคอกหนาคับ แล้วข้าวมก่คับ สมัยก่อนกินลำก่คับ มะเดียนี่ใส่ปุ๋ยก่คับ มีใครบ่ใส่ปุ๋ยคอกพ่องมะเดียนี่...” (วิทยากรการเกษตร 11, 2564)

4. ชุดความคิดด้านทัศนคติต่อปัจจัยทางการเกษตร

ผลการศึกษาและวิเคราะห์ด้วยทหสัมพันธสารและปริบทแวดล้อม พบว่าวิทยากรการเกษตรมีชุดความคิดด้านทัศนคติต่อปัจจัยทางการเกษตร ดังต่อไปนี้

4.1 ทุน เป็นหลักทรัพย์ทางการเงินในความครอบครองของเจ้าของที่นับรวมเป็นสินทรัพย์ อาจอยู่ในรูปแบบเงิน ที่ดิน งบประมาณ ฯลฯ ผลการศึกษาชุดความคิดด้านทัศนคติต่อปัจจัยทางการเกษตรพบว่า วิทยากรจัดการอบรมความรู้และทำความเข้าใจกับเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรสามารถคำนวณต้นทุนในกิจกรรมการเกษตร ตามประเด็นดังกล่าวพบข้อมูลที่น่าสนใจ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 9

“ต้นทุนเฮาอะ ค่ารถไถก็บาท (เอา 500) 500 บวกแหม 500 ลอบละ 1,500 ลวมหมด 1,500 โอเคค่าเกี่ยวค่าดุดข้าว เอ้อค่าดุดข้าว มีอะหยังแหมก่ ปลูกข้าวมีอะหยังแหมก่ ฮอร์โมนใส่ก่ ปุ๋ยอินทรีย์ใส่ก่ (บ่มีละนะ) อ่าลวมสะตั้ง**ค่าต้นทุน**ลวมได้ก่บาท (บ่เป็นหมื่นกะนิ) อ่าเฮาบ่ได้ทำบัญชีไว้ (ญะ ๆ บ่ได้กิน) ถึงเฮาญะเฮาก็ทำบัญชีไว้เฮาจะได้รู้ว่า**ต้นทุน**เฮาไปเท่าใด” (วิทยากรการเกษตร 10, 2564)

4.2 งบประมาณสนับสนุน คือการเงินสนับสนุนในขอบเขตข้อจำกัด โดยมากแล้วอาจพบในวลีว่า หนึ่งปีงบประมาณ ซึ่งอาจรวมถึงเงินทุนของรัฐ สินทรัพย์ผ่านโครงการ โดยที่รัฐและองค์กรต่าง ๆ ใช้เพื่อแสดงกลยุทธ์ของกิจกรรมหรือผลลัพธ์ให้สามารถวัดได้ ผลการศึกษา พบว่าวิทยากรการเกษตรได้จัดกระบวนการอบรมความรู้และกระบวนการทำความเข้าใจกับเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรเข้าใจแนวทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับนโยบายของหน่วยงานที่ให้งบประมาณสนับสนุน เพื่อให้เกษตรกรสามารถได้รับงบประมาณสนับสนุนไปใช้ในกิจกรรมเกษตรได้ ดังตัวอย่าง



ตัวอย่างที่ 10

“... **ที่จริงโครงการหลวงมันอยู่ไม่ได้หรอก ถ้ามันไม่มีเงินรัฐช่วยอะ มันก็เจ๊งไปตั้งนานแล้วแหละ เพราะมันปลูกครึ่งหนึ่งทิ้งครึ่งหนึ่ง มันก็เป็นอย่างนี้...**” (วิทยากรการเกษตร 4, 2564)

4.3 การตลาด กิจกรรมทางธุรกิจที่มีผลให้เกิดแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการจากผู้ผลิตไปสู่ผู้บริโภคได้รับความพึงพอใจ ผลการศึกษาชุดความคิดด้านทักษะต่อปัจจัยทางการเกษตร พบว่า วิทยากรการเกษตรได้อธิบายถึงขอบเขตองค์ความรู้ที่ต้องส่งเสริมเกษตรกร ซึ่งปัจจุบันได้ขยายขอบเขตไปถึงเรื่องการตลาดด้วย เพื่อให้เกษตรกรสามารถดำเนินกิจกรรมเกษตรครบวงจรมากขึ้นได้ ตามประเด็นดังกล่าวพบข้อมูลที่น่าสนใจ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 11

“**มันก็มีปัญหาเดียวคือเวลาเราขายไปบางคั้งอ่า สินค้าไม่ออกเราก็ต้องคุยกับลูกค้า เรื่องของการเลิกเก็บสินค้า ลับ (รับ) ตีคืน**” (วิทยากรการเกษตร 11, 2564)

จากตัวอย่างข้างต้น วิทยากรการเกษตรได้สะท้อนให้รับรู้ถึงกลไกการตลาดว่า การเลือกปลูกสินค้าทางการเกษตรจำเป็นต้องมีผู้รับซื้อสินค้าและบริการที่ทำให้เกิดการพึงพอใจ ซึ่งถ้าไม่พึงพอใจต่อสินค้าและบริการต้องมีการตกลงใหม่เพื่อให้เกิดความพึงพอใจของทั้งผู้ซื้อและผู้ขาย

4.4 นโยบายภาครัฐ เป็นแนวทางกิจกรรม การกระทำ หรือการตัดสินใจของหน่วยงานรัฐบาล ซึ่งตัดสินใจหรือกำหนดไว้ล่วงหน้าเพื่อขึ้นให้มีกิจกรรมหรือการกระทำต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น เพื่อบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ นโยบายของรัฐจะต้องเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาจากสภาพสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การจ้างงาน การค้าระหว่างประเทศ รวมทั้งสภาพความมั่นคงของประเทศ ผลการศึกษาตัวบท พบว่า วิทยากรการเกษตรหลายท่านได้แสดงทัศนะต่อนโยบายภาครัฐไว้อย่างน่าสนใจ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่างที่ 12

“(...เราไม่ได้เน้นว่าต้องตาม**นโยบายรัฐ** คือ นโยบายจริง ๆ ถ้า**ว่านโยบาย 20 ปี**นะ **นโยบายชาติ** มันจะแบบว่า เอ่อ..สุดท้ายมันจะกลายเป็น**อินทรีย์อะ** ในคำศัพท์ของเขอะนะ **ในนโยบายชาติ 20 ปี**อะนะ) เอา ๆ แค่มั่นห้ามนำเข้า**ปุ๋ยเคมีกับสารเคมี**เข้าอ้อมันได้ก่อนไหม (ถูก) อ่า ๆ ถ้าคุณยังเอาเข้ามา แล้ว**คุณจะไปสร้างนโยบาย 20 ปี**มันได้ไงเล่า” (วิทยากรการเกษตร 4, 2564)

จากตัวอย่างข้างต้น วิทยากรการเกษตรได้แสดงทัศนะว่า ประเด็นเกี่ยวกับนโยบายชาติ 20 ปี เกษตรอินทรีย์ ปุ๋ยเคมี สารเคมี และการจัดการทางการเกษตรเพื่อให้เป็นไปตามนโยบายชาติ ด้วยตัวบทปัจจุบันซึ่งเป็นตัวบทที่ผู้ส่งสารกำลังวิเคราะห์อยู่ ได้มีความสัมพันธ์ในเชิงตอบสนองและตอบโต้กับนโยบายรัฐ

ผลการศึกษาสัมพันธ์สารของวิทยากรการเกษตรในจังหวัดแพร่ ในประเด็นชุดความคิดของวิทยากรการเกษตรดังกล่าวข้างต้น ได้สะท้อนอุดมการณ์ด้านการเกษตรของวิทยากรการเกษตร โดยชุดความคิดของวิทยากรการเกษตรกลุ่มนักวิชาการสังกัดสถาบันการศึกษาและสังกัดหน่วยงานส่งเสริมเกษตรเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ด้วยชุดความคิดเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นจากความคิด ความเชื่อ องค์ความรู้ สภาพสิ่งแวดล้อม ข้อมูล บริบทพื้นที่ และนโยบายของรัฐ อันสืบเนื่องมาจากการปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งและรับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐ



อภิปรายผล

จากผลการวิจัยดังกล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยขอเสนอประเด็นอันเป็นข้อสังเกตและข้อค้นพบจากผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ โดยได้อภิปรายตามลำดับชุดความคิดจากผลของการวิจัย ดังต่อไปนี้

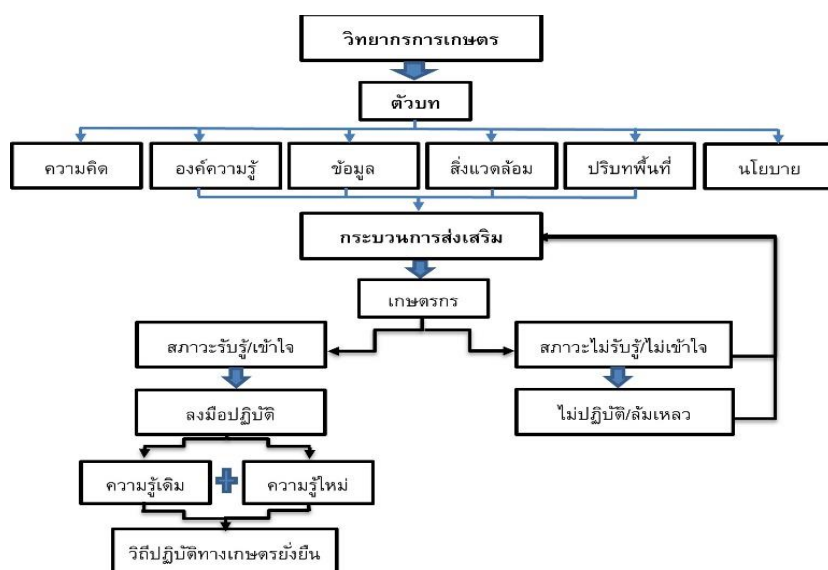
1. จากผลการวิจัยในประเด็น “ชุดความคิดเกี่ยวกับเกษตรกร” ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่า วิทยากรการเกษตรมุ่งเน้นนำเสนอการทํ้าบัญชีครัวเรือน การคำนวณต้นทุน และการลดต้นทุนการผลิต ทั้งรูปแบบที่เป็นหัวข้อการบรรยายอย่างเป็นทางการและการอ้างถึงในการบรรยายประเด็นอื่น ๆ ทั้งนี้ การซ้ำประเด็นความรู้ของวิทยากรการเกษตรรวมทั้งการซ้ำคำศัพท์หรือการซ้ำรูปภาษาทั้งหมด (complete reiteration) และการซ้ำโครงสร้างประโยค (parallelism) ที่ปรากฏในตัวสัมภาษณ์สารดังกล่าวนี้ จันทิมา อังคพณิชกิจ (2561) เรียกว่า การปรากฏซ้ำ (recurrence) ซึ่งมีลักษณะของการซ้ำ อาจเป็นการปรับเปลี่ยนรูปภาษานั้นบางส่วนก็ได้ วิธีเชื่อมโยงเช่นนี้มักพบมากในการพูดสดเพราะมีเวลาในการคิดวางแผนการพูดได้น้อย ซึ่งบางครั้งอาจเป็นการย้ำเรื่อง (topic) ที่ผู้พูดต้องการกล่าวถึงเพื่อไม่ให้ออกนอกเรื่อง และยังทำให้ผู้ฟังได้ติดตามเรื่องที่พูดว่าเป็นเรื่องเดียวกันด้วย หรือมีความสัมพันธ์กันของประเด็นที่กำลังพูดถึง

อย่างไรก็ดี ตัวบทเหล่านี้ยังได้สะท้อนชุดความคิดที่แฝงเร้นอยู่ซึ่งผู้วิจัยมีข้อพึงพิจารณา กล่าวคือการย้ำประเด็นหรือหัวเรื่องซ้ำ ๆ อาจเกิดจากการประเมินว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังไม่ทํ้าบัญชีครัวเรือนเพื่อคำนวณต้นทุนและกำไรได้ ทำให้เกษตรกรทำงานโดยไม่รู้ต้นทุนการผลิต ไม่คิดค่าแรงงานตนเอง ส่งผลให้เกษตรกรขาดทุนและต้องกู้มาลงทุนใหม่อย่างต่อเนื่อง ในทางตรงกันข้าม หากพิจารณาว่าวิทยากรการเกษตรถ่ายทอดประเด็นไปโดยมิได้พิจารณาการตอบสนองของเกษตรกร หรือมิได้มีการติดตามประเมินผลหลังการอบรมให้ความรู้ อีกทัศนะหนึ่งคือวิทยากรการเกษตรถ่ายทอดสัมพันธ์สารดีแต่ไม่ได้อยู่ในกระแสชีวิตประจำวัน หรือเกษตรกรไม่ได้ให้ความสนใจปฏิบัติตาม หรือไม่เข้าใจและไม่ชวนขยายที่จะเรียนรู้หรืออาจรับรู้ เข้าใจ แต่ไม่มีความพยายามที่จะปรับเปลี่ยนวิถีปฏิบัติ พฤติกรรมเหล่านี้สะท้อนได้ว่าเกษตรกรยังขาดคุณสมบัติในการเรียนรู้ตลอดชีวิต ส่งผลให้ปรับตัวช้าและไม่ทันต่อการกระแสพัฒนา

2. ผลการศึกษาชุดความคิดในสัมภาษณ์สารของวิทยากรการเกษตรในจังหวัดแพร่ ที่สื่อสารสัมพันธ์สารทางการเกษตรได้แสดงให้เห็นชุดความคิดที่พยายามที่จะชี้แนะความคิดของเกษตรกร ซึ่งภาษาและกลวิธีทางภาษาของวิทยากรเกษตรเป็นภาษามีใช้อยู่ในสังคมและเป็นวิถีปฏิบัติทางสังคมของการประกอบอาชีพเกษตรในพื้นที่จังหวัดแพร่ การนำเสนอสัมพันธ์สารได้ถ่ายทอดผ่านตัวบทและนำเสนอชุดความคิด 4 ชุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในผลการวิจัยวาทกรรมและอุดมการณ์เกี่ยวกับป่าในสังคมไทยของ กมลรัตน์ เพ็ชรขาวเขียว และจันทิมา อังคพณิชกิจ (2563) ว่ากลวิธีทางภาษาเป็นเครื่องมือและกลไกสำคัญที่ผู้ผลิตตัวบทใช้สื่อและสร้างความหมายผ่านอุดมการณ์ ในที่นี้วิทยากรการเกษตรพยายามชี้แนะอุดมการณ์ อันได้แก่ อุดมการณ์การเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อุดมการณ์ทุนนิยม และอุดมการณ์การพัฒนา

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษาชุดความคิดในสัมภาษณ์สารของวิทยากรการเกษตรในจังหวัดแพร่ พบข้อค้นพบที่สามารถสรุปเป็นแผนภาพได้ดังนี้



แผนภาพที่ 1 แสดงกระบวนการส่งเสริมความรู้ของวิทยาการการเกษตร

จากแผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นว่าตัวบทของวิทยาการการเกษตรประกอบสร้างขึ้นจากความคิด ความเชื่อ องค์ความรู้ ข้อมูล สภาพสิ่งแวดล้อม บริบทพื้นที่ และนโยบายต่าง ๆ แล้วจึงนำสิ่งเหล่านี้ นำเสนอผ่านกลวิธีทางภาษาซึ่งเป็นกระบวนการส่งเสริมความรู้เพื่อถ่ายทอดแก่เกษตรกร หลังจากผ่าน กระบวนการแล้ว เกษตรกรจะเกิดสภาวะในการตอบสนอง 2 ลักษณะคือ 1) สภาวะรับรู้/เข้าใจ และ 2) สภาวะไม่รับรู้/ไม่เข้าใจ (อาจตีความได้อีกแบบว่า สภาวะรับรู้แต่ไม่เข้าใจ) หากเกิดสภาวะลักษณะ 1) ก็จะสามารถลงมือปฏิบัติและสามารถสานองค์ความรู้เดิมที่มีอยู่กับองค์ความรู้ใหม่ได้เกิดเป็นวิธีปฏิบัติ ทางเกษตรยั่งยืนได้ ในทางตรงกันข้าม หากเกษตรกรเกิดสภาวะลักษณะ 2) ก็จะไม่สามารถลงมือปฏิบัติ หรืออาจลงมือปฏิบัติได้แต่ล้มเหลวอันเกิดจากปัจจัยแวดล้อมต่าง ๆ ลักษณะเช่นนี้ทำให้เกิดการส่งเสริม ความรู้ทางการเกษตรซ้ำแล้วซ้ำอีก ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดประเด็นหนึ่งคือ การลดการเผา ซึ่งวิทยาการการเกษตร ได้มีการส่งเสริมความรู้ซ้ำในรอบหลายปีที่ผ่านมา

สรุป

การศึกษาชุดความคิดของวิทยาการการเกษตรในจังหวัดแพร่ครั้งนี้ สามารถสรุปตามวัตถุประสงค์ ของการวิจัย กล่าวคือ ชุดความคิดในสัมพันธสารของวิทยาการการเกษตรที่ศึกษาผ่านกลวิธีภาษาได้ เผยให้เห็นชุดความคิด จำนวน 4 ชุดความคิด คือ 1) ชุดความคิดด้านกับองค์ความรู้เกษตร 2) ชุดความคิด ด้านเกษตรกร 3) ชุดความคิดด้านทัศนคติต่อการเกษตร 4) ชุดความคิดด้านทัศนคติต่อการจัดการเกษตร อย่างไรก็ดี ชุดความคิดดังกล่าวล้วนสะท้อนอุดมการณ์ วิธีปฏิบัติทางการเกษตร และนโยบายภาครัฐ ที่มีบทบาทสำคัญในการนำเสนอ “อุดมการณ์ทางการเกษตร”



ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

ผลจากการวิจัยชุดความคิดของวิทยากรการเกษตรกรในจังหวัดแพร่ พบว่า ตัวบทที่วิทยากรการเกษตรมุ่งชี้้นำความคิดเกี่ยวกับการทำบัญชีครัวเรือน การคิดต้นทุนการผลิต การลดต้นทุนการผลิต การวางแผนการผลิต หรือแม้แต่การลดการเผา การใช้เศษวัสดุทางการเกษตรเพื่อเพิ่มมูลค่า ฯลฯ เป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่ามีประเด็นเบื้องหลังที่แอบแฝงภายใต้การนำเสนอองค์ความรู้ซ้ำแล้วซ้ำอีกอย่างชัดเจนว่าตัวบทที่เกิดขึ้นมุ่งให้เกิดความรับรู้และความรู้แก่เกษตรกร รวมทั้งสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างระบบการเกษตรกับสิ่งแวดล้อมและรายได้ของเกษตรกร แต่สิ่งที่แฝงไว้คือการพยายามสะท้อนให้เห็นว่าการที่เกษตรกรไทยได้พัฒนาไปสู่เกษตรแผนใหม่ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้คำนึงถึงผลกระทบที่มีต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมจริง ในขณะที่เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดการรับรู้และองค์ความรู้ในการจัดการแปลงเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและเพิ่มรายได้ ทั้งที่ความจริงแล้วภาครัฐก็ใช้งบประมาณในการส่งเสริมความรู้ทางการเกษตรซ้ำแล้วซ้ำอีก ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการศึกษาวิจัยกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรของแต่ละพื้นที่ที่ไม่สามารถจัดการแปลงเกษตรและเป็นหนี้เรื้อรัง เพื่อถอดบทเรียนของความล้มเหลวทางการเกษตรของเกษตรกรไทยภายใต้การส่งเสริมการเกษตรด้วยเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งเป็นทฤษฎีที่ได้รับการยกย่องจากประชาคมโลก

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาชุดความคิดทางการเกษตรในนักวิชาการกลุ่มอื่นที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร เช่น พัฒนาที่ดิน สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ฯลฯ เพื่อนำผลการวิจัยที่จะได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการอบรม หรือส่งเสริมเกษตรแก่เกษตรกรให้มีประสิทธิภาพต่อไป

2.2 ควรศึกษาชุดความคิดของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกับห่วงโซ่อุปทาน (supply chain) ทางการเกษตร เช่น เกษตรกรและกลุ่มคนที่เกี่ยวข้องกระบวนการต่าง ๆ ตั้งแต่ก่อนผลิตผลผลิตทางการเกษตร สินค้าเกษตร จนกระทั่งนำสินค้าไปสู่กลุ่มผู้บริโภค ซึ่งกระบวนการเหล่านี้มีความเชื่อมโยงถึงกันทั้งหมด และต้องผ่านขั้นตอนตามมาตรฐานเพื่อให้ผู้บริโภคเกิดความประทับใจต่อผลิตภัณฑ์ เพื่อนำผลการวิจัยที่จะได้ไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนากลยุทธ์ที่เหมาะสมสำหรับการส่งเสริมเกษตรแก่เกษตรกรและการพัฒนาการเกษตรของประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- กมลรัตน์ เพ็ชรขาวเขียว และจันทิมา อังคพณิชกิจ. (2563). วาทกรรมและอุดมการณ์เกี่ยวกับป่าในสังคมไทย. *วารสารศิลปศาสตร์*, 20(2), 104-141.
- จันทิมา อังคพณิชกิจ. (2561). *การวิเคราะห์ข้อความ (Discourse Analysis)*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ณัฐพร พานโพธิ์ทอง. (2556). *วาทกรรมวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ตามแนวภาษาศาสตร์: แนวคิดและการนำมาศึกษาวาทกรรมในภาษาไทย*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิพนธ์ ไชยมงคล. (2546). *ผักอินทรีย์*. สืบค้น 10 มกราคม 2561, จาก <http://www.karsetindy.com>.
- ยุทธพร นาคสุข. (2561). หน่วยที่ 2 ภาษาไทยถิ่นเหนือ ใน *ภาษาถิ่นและวรรณกรรมท้องถิ่นไทย*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. (เอกสารประกอบการสอนหน่วยที่ 1-8).



- เศรษฐศาสตร์ดอทคอม (setthasat.com). (2554). 50 ปี จาก “พ.ศ.2504 ผู้ใหญ่ลีตีกลองประชุม” ...
ทำไม?. สืบค้น 1 มกราคม 2561, จาก <http://setthasat.com>.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. (2537). *วจนะวิเคราะห์ : การวิเคราะห์ภาษาระดับข้อความ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2).
นครปฐม: สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). *ความเป็นมา*. สืบค้น
1 มกราคม 2561, จาก <http://www.nesdb.go.th>.